

ارزیابی بسته تسریع رونق اقتصادی

مرکز تحقیقات و بررسی های اقتصادی

آبان ۱۳۹۴

مقدمه: چرایی بروز رکود تورمی (۱۳۹۱ و ۱۳۹۲)

همایش سالانه سیاست های پولی و ارزی بانک مرکزی خرداد ۱۳۹۴

1. عامل ایجاد رکود (ضربه حاصل از کدام عامل یا بخش اقتصادی، سبب منقبض شدن تولید شده است؟)
تحریم اقتصادی از طریق چهار سازوکار، اثرات خود را بر مبادلات نفتی، محدودیت در مبادلات مالی، مبادلات تجاری و نااطمینانی برجای می گذارد. از این رو تحریم های اقتصادی و کاهش ارزش افزوده بخش نفت به عنوان عامل ایجاد کننده رکود معرفی می گردند.
2. عوامل انتشار (چه سازو کاری، انقباض حاصل از ضربه را به سایر بخش های اقتصاد سرایت داد؟)
تلاطم ارزی و عدم قطعیت درباره آینده، محدودیت واردات و تنگنای نسبی مالی در بانک ها از سمت عرضه اقتصاد و کاهش بودجه دولت و تقاضای خانوار از سمت تقاضا
3. عوامل زمینه ای (آیا محرک های جانبی یا عوامل تشدید کننده کاهش رشد اقتصادی قابل شناسایی هستند؟)
کمبود انرژی، تکانه های قیمتی و تورم
4. عامل شدت اثر (چه شرایطی باعث عمیق تر شدن رکود شد؟)
وابستگی تولید به واردات، وابستگی تأمین مالی بنگاه ها به بانک ها، وابستگی بودجه دولت به نفت و وابستگی تولید به انرژی

بسته خروج از رکود (تیرماه سال ۱۳۹۳)

مجموعه سیاست‌های دولت با تاکید بر رفع تنگنای مالی و افزایش تقاضای موثر و با فرض ادامه تحریم‌ها:

سیاست های پولی: انضباط پولی، ثبات اقتصاد کلان و پیش بینی پذیری متغیرهای اقتصاد کلان نظیر تورم، افزایش ضریب فزاینده نقدینگی، کنترل پایه پولی، افزایش توان تسهیلات دهی بانک ها

سیاست های ارزی: کاهش نوسانات نرخ ارز، حفظ قدرت رقابت پذیری بنگاه های داخلی، زمینه سازی برای یکسان سازی نرخ ارز تا پایان سال ۹۴، تسهیل دسترسی به خدمات ارزی

سیاست های مالیاتی: در قالب اصلاحیه قانون مالیات های مستقیم

سیاست های بودجه ای: ایجاد تحرک در بخش های اقتصادی توسط بودجه های عمرانی با قید توازن در بودجه

مدیریت و تسویه بدهی های دولت: افزایش قابل توجه در اعتبارات دارایی های مالی که عمدتاً به تهاتر بدهی ها مربوط می شود (در قالب احکام بودجه)، قبیل فروش و واگذاری سهام شرکت های دولتی و تسویه بدهی ها از این محل، تهاتر بدهی ها با مطالبات دولت از اشخاص بابت اقساط فروش سهام دولت و از محل فروش اوراق مشارکت و اسناد خزانه اسلامی، تعیین نهاد متولی و ایجاد ساختار اجرایی مدیریت بدهی ها

بهبود محیط کسب و کار: اصلاحات قانونی و مقرراتی، کاهش مداخلات دولت در قیمت گذاری و سرکوب قیمت ها، ارتباط منظم با فعالان اقتصادی و پیگیری مشکلات آنها، مکلف نمودن کلیه دستگاه های اجرایی به احصاء و اصلاح مصوبات و آئین نامه ها و مواردی از این دست

تأمین مالی بنگاه ها (بانک): فروش اموال مازاد بانک ها، خروج از فعالیت های بنگاه داری توسط بانک ها، بازپرداخت بدهی های دولت به بانک ها و افزایش سرمایه بانک ها

تأمین مالی بنگاه ها (بازار مالی): ارائه ابزارهای جدید و صندوق های متعدد سرمایه گذاری

سیاست های خروج از رکود (بهینه سازی مصرف انرژی، صنایع نفت، گاز و پتروشیمی)

سیاست های خروج از رکود (توسعه صادرات غیرنفتی): مشوق ها و تسهیلاتی نظیر اعطای معافیت مالیاتی، بهبود وضعیت حمل و نقل، تشویق صادرات کالاهای با ارزش افزوده بالا، روان سازی در امور گمرکی و موارد دیگر

سیاست های خروج از رکود (صنعت و معدن): تخصیص منابع به بنگاه های واجد شرایط، تحریک تقاضای داخلی، ارائه آمار و موارد دیگر

سیاست های خروج از رکود (مسکن): تشکیل صندوق های پس انداز مسکن

دکتر طیب نیا (۱۳۹۴/۳/۱۱)

- شرط لازم و کافی برای رشد اقتصادی مستمر، مهار تورم است.
- اگر تصور کنیم با افزایش نقدینگی می‌توانیم مشکل تولید را حل کنیم دچار تصویری کاملاً اشتباه شده‌ایم. توجه به تجربه چند دهه گذشته ایران و سایر کشورها نشان می‌دهد افزایش نقدینگی مشکل تولید را حل نخواهد کرد.
- مشکل کنونی اقتصاد ایران تنگنای اعتباری است. در چنین شرایطی برای رفع این مشکل اگر متوسل به منابع بانک مرکزی (پایه پولی) شویم به طور یقین نتیجه آن تنها تورم خواهد شد. برای حل این مشکل باید سراغ راه‌حل‌هایی رفت که حداقل آثار تورمی در بلندمدت نداشته باشد.
- دولت علاوه بر بدهکار بودن به نظام بانکی به بخش خصوصی نیز بدهی دارد که اقداماتی برای پرداخت آن انجام داده است (قصد داریم با فروش سهام دولت از شرکت‌های دولتی، بدهی دولت را به بخش خصوصی تسویه کنیم. همچنین این امکان وجود دارد که بدهی‌های دولت را به اوراق بهادار تبدیل نماییم تا در بازار ثانویه مبادله شوند)

دکتر سیف (۱۳۹۴/۳/۱۱)

- باید از همه ابزارهای ممکن استفاده نماییم تا ساختار ترازنامه‌ای بانک‌ها و سود و زیان آنها را اصلاح کنیم.
- مشکل اصلی این است که ما دارایی مالی را در ترازنامه بانک‌ها شناسایی می‌کنیم اما وصولی وجوه حاصل از دارایی‌ها و زمان وصول مشخص نیست. ریشه این مشکلات باید در مسایلی از قبیل **مطالبات سیستم بانکی از دولت، حجم دارایی‌های غیر مالی بانک‌ها، پایه سرمایه کم و حجم بالای مطالبات غیرجاری بانک‌ها** جستجو کرد که دارایی‌های بانک‌ها را قفل کرده است لذا بایستی برای این موارد تدابیری اندیشید.
- بسیاری از بدهی‌های بانک مرکزی ناشی از بدهی‌های دولت است
- در سال جاری بایستی به تقویت ابزارهای کنترلی، مقوله حاکمیت شرکتی، مدیریت ریسک بانک‌ها، چگونگی معماری بانک‌ها در آینده، مسئله شعبه محوری و هزینه‌های سربار حاکمیت شرکتی برای بانک‌های کوچک توجه داشت

دلایل توجیهی ارائه بسته جدید

■ عنوان بسته: سیاست های اقتصادی دولت برای مواجهه با چالش های اقتصادی تا پیش از رفع تحریم ها

■ دلایل توجیهی برای ارائه بسته جدید:

■ بروز آثار کاهش شدید قیمت نفت

■ حاکم شدن فضای انتظارات بر فعالیت های اقتصادی تار زمان رفع تحریم ها

■ نگرانی در خصوص افت سطح فعالیت های اقتصادی

← انجام اقدامات **پیشگیرانه** را از سوی دولت ضروری ساخته است.

■ در سال ۱۳۹۴ و تا زمان رفع تحریم ها، دو مانع اساسی بر سر راه رشد اقتصادی وجود دارد:

■ **کمبود تقاضا** که باعث فشار زیادی بر بخش مهمی از بنگاه های کشور شده است.

■ **تنگنای مالی** که با بالا بردن هزینه تأمین مالی تولید بخش هایی که حتی مشکل تقاضا ندارند را نیز با مشکل مواجه کرده است.

راهکارهای مواجهه با چالش‌های اقتصادی دوره توافق تا رفع تحریم

■ تحریک تقاضا از طریق

۱. تحریک تقاضا توسط دولت (اسلاید ۲۴)
۲. سیاست‌های تسهیل پولی (اسلاید ۲۵)
۳. سیاست‌های تحریک تقاضای اعتباری (اسلاید ۲۶)

■ سیاست‌های تامین مالی (اسلاید ۲۷)

خلاصه سیاست های بسته

سیاست های بانک مرکزی (رابطه با بانک ها):

- کاهش سپرده قانونی در محدوده ۱۰ تا ۱۳ درصد بسته به التزام به مقررات بانک مرکزی و شورای پول و اعتبار
- عرضه منابع بانک مرکزی در بازار بین بانکی ریالی با هدف رفع تنگناهای مالی کوتاه مدت بانک ها و کاهش هزینه تامین مالی

در حوزه رابطه بانک ها با مردم و فعالان اقتصادی:

- خرید دین
- خرید خودرو: پرداخت تسهیلاتی به میزان ۸۰ درصد از قیمت خودرو و حداکثر تا مبلغ ۲۵ میلیون تومان برای مدت ۷ سال با نرخ ۱۶ درصد
- کارت اعتباری: برای یک سری از افراد که دارای درآمد مشخص و قابل ارزیابی هستند، کارت اعتباری در اختیار آنها قرار داده شود با حداکثر سقف ۱۰ میلیون تومان برای خرید کالاهای بادوام تولید داخل با نرخ ۱۲ درصد
- بند ق تبصره ۲ قانون بودجه ۹۳ یا صرفه جویی انرژی
- بافت های فرسوده: پرداخت تسهیلات با نرخ ۱۰ درصد از طرف سازمان مدیریت و برنامه ریزی برای طرح های اعلام شده

سایر سیاست ها:

- تزریق ۲۰۰ میلیارد تومان یارانه به بخش تولید (که با مزاد تولید روبرو هستند)، در حال حاضر وزارت صنعت لیستی از متقاضیان را با همکاری بخش های مختلف تهیه کرده است و به زودی در اختیار واحدها قرار می گیرد.

اجرای شدن بسته

شورای پول و اعتبار در یک‌هزار و دویست و هشتمین جلسه مورخ ۱۳۹۴/۷/۲۸، در راستای تحقق اهداف دولت تدبیر و امید، برای ایجاد تحرک در اقتصاد، حمایت از تولیدکنندگان داخلی و ایجاد فضای رقابتی بین آنها در فروش محصولات داخلی، اعطای تسهیلات به بنگاه‌های تولیدی و خودروسازان و سازندگان ماشین‌آلات کشاورزی را از طریق تسهیلات خرید دین و مرابحه به شرح زیر مصوب کرد:

الف - اجازه خرید اسناد تجاری ارایه شده (توسط شرکت خودروساز) ناشی از فروش مدت‌دار خودروی تولید داخل و ماشین‌آلات کشاورزی (کمباین و تراکتور)

ب - اعطای تسهیلات به بنگاه‌های تولیدی از طریق تسهیلات خرید دین (خرید اسناد مدت‌دار ناشی از فروش اقساطی کالا)

ج - اعطای تسهیلات خرید کالاهای مصرفی بادوام ایرانی منتخب از طریق صدور کارت خرید کالای ایرانی

برخی منابع و مصارف بسته

بازپرداخت بدهی‌های دولت؛ در فاز اول، ۶ هزار میلیارد تومان اوراق صکوک اجاره منتشر می‌شود. (متن بسته)

در حال حاضر ۱۰ میلیارد دلار معادل ریالی در اختیار کشور است که با سرمایه گذاری در عرضه تولید و تحریک هدفمند تقاضا می‌تواند از آن بهره‌گیرد. منابع مورد استفاده ۷ میلیارد دلار منابع دولتی که طی ۶ ماه آینده می‌تواند آزاد شود، اجازه استفاده از ۲ میلیارد دلار از صندوق توسعه ملی برای مهار آب‌های زمینی، ۵۰۰ میلیون دلار ظرفیت بودجه برای ابرسانی (نوبخت)

تا پایان این دوره ۷۵۰۰ میلیارد تومان از منابع تجهیز شده به طرح‌های عمرانی، ۲۰۰ میلیارد تومان برای یارانه تولید و آنچه مابه‌التفاوت سود نامیده می‌شود در اختیار صنعت قرار می‌گیرد و ۲۰۰ میلیارد تومان تسهیلات برای بخش کشاورزی و ۲۰۰ میلیارد تومان برای تشویق صادرات و تولید داخلی استفاده کند (نوبخت)

۲۰۰ میلیون دلار نزد بانک توسعه صادرات برای کمک به صادرکنندگان خدمات فنی و مهندسی سپرده گذاری شده است. (متن بسته-سیف)

ماهانه ۷۰۰ میلیون دلار از محل منابع استفاده نشده کشور تا اجرایی شدن برجام واریز می‌شود که پس از کسر سهم صندوق توسعه ملی و بخش نفتی با تبدیل این منابع به ریال آنها را به خزانه واریز می‌کنیم. سیستم بانکی در صدد است تا با رایزنی‌هایی بخشی از این منابع را برای رفع کمبود نقدینگی سیستم بانکی تزریق کند. (سیف)

برخی منابع و مصارف بسته

دکتر نوبخت در رابطه با اینکه تسهیلات وام ۲۵ میلیونی خودرو و خرید کالا از کدام منابع تأمین می‌شود، گفت: ما دو منبع برای پرداخت تسهیلات داریم. نخستین منبع شامل **منابع در اختیار دولت** یا منابع دولتی است که عمدتاً از محل **درآمدها** تأمین می‌شود.

سخنگوی دولت اضافه کرد: در همین ارتباط نیز **۷ هزار و ۵۰۰ میلیارد تومان** از محل **درآمدها** **تجمیع و به طرح‌های عمرانی اختصاص و پرداخت شده است.**

نوبخت در تشریح منبع دوم دولت در پرداخت تسهیلات به مردم گفت: همانطور که می‌دانید بانک‌ها سپرده‌هایی را که از مردم می‌گیرند بخشی از آن را که حدود ۱۳ درصد است به عنوان سپرده قانونی به بانک مرکزی می‌سپارند و بقیه منابع خود را می‌توانند به عنوان تسهیلات پرداخت کنند و به طور کلی **این پول خود مردم است که تبدیل به تسهیلات می‌شود.**

وی تأکید کرد: در همین میان نیز بانک مرکزی اجازه دارد با توجه به معوقات گذشته بانک‌ها تا ۳ درصد سپرده کمتری از بانک‌ها دریافت کند بنابراین منابع بانک‌ها برای ارائه تسهیلات بیشتر خواهد شد پس این اقدامات چاپ پول نیست بلکه پول مردم است که نزد نظام بانکی بوده و در قالب تسهیلات پرداخت می‌شود.

(نوبخت - نشست با اصحاب رسانه - ۱۳۹۴/۸/۵)

۷۵۰۰ میلیارد تومان چگونه تأمین می شود؟

در صورت عدم تحقق درآمدهای دولت به میزان ۷۵۰۰ میلیارد تومان، بیشتر احتمال می رود که دولت به سراغ استقراض از بانک مرکزی برود که این کار به معنی افزایش پایه پولی خواهد بود که با لحاظ وقفه های اثرگذاری سیاست های انبساط پولی در ایران، اثر تورمی خود را در نهایت خواهد گذاشت.

۱۰۸۰۷۴۷۷	میلیارد ریال	تولید ناخالص داخلی سال ۱۳۹۳ (قیمت های جاری-مقدماتی)
۰.۶	درصد	نسبت ۷۵۰۰ میلیارد تومان به GDP
۱۳۱۱۴۷۹.۲	میلیارد ریال	پایه پولی در سال ۱۳۹۳
۵.۷	درصد	نسبت ۷۵۰۰ میلیارد تومان به پایه پولی

روزنامه شرق ۱۳۹۴/۵/۱۲

براساس گفته های دکتر نوبخت، کسری بودجه ۴۷ درصد برآورد می شود.

دنیای اقتصاد ۱۳۹۳/۸/۲۶

دکتر سیف: کاهش یک درصدی نرخ سپرده قانونی بانک ها سبب افزایش

۴.۵ درصدی نقدینگی می شود.

کسری بودجه (میلیارد ریال)	
۵۲۳۲۳.۸	۱۳۹۰
۴۵۵۴۶	۱۳۹۱
۸۸۳۵۳.۵	۱۳۹۲
۱۲۸۳۱۵.۲	۱۳۹۳
ماخذ: نماگرهای اقتصادی بانک مرکزی	

رشد (درصد)		مانده (هزار میلیارد ریال)			وضعیت متغیرهای عمده پولی با پایه های همگن
۱۳۹۳	۱۳۹۲	۱۳۹۳	۱۳۹۲	۱۳۹۱	
۲۲.۳	۳۸.۸	۷۸۲۳.۸	۶۳۹۵.۵	۴۶۰۶.۹	نقدینگی
۱۰.۷	۲۱.۴	۱۳۱۱.۵	۱۱۸۴.۹	۹۷۵.۸	پایه پولی

نقدهای وارده بر بسته

- سیاست های جدید انبساطی است و دولت برای کنترل تبعات تورمی آن موظف به رصد نرخ تورم ماهانه است. اما اساسا در سیاست های پولی سیاست گذار نمی تواند به راحتی نقش یک ترموستات را ایفا کند زیرا رشد نقدینگی دارای آثار عینی فوری بر سطح قیمت ها نیست و با یک تأخیر که می تواند طویل المدت هم باشد آثار خود را بر سطح قیمت ها ظاهر می سازد.
- سیاست تحریک تقاضا به نوعی بازگشت به عقب و آزمودن آزموده ای است که بارها از امتحان با شکست بیرون آمده است.
- در حالی که رشد پایه پولی در پایان مرداد ماه به ۱۹ درصد و رشد نقدینگی به ۲۳ درصد رسیده است، مشخص نیست چگونه عده ای هنوز این سیل نقدینگی را کافی نمی دانند.
- به لحاظ اقتصاد سیاسی هر زمان انتخابات نزدیک است و هزینه اصلاحات اقتصادی نیز سنگین است، معمولا سیاست گذاران از اجرای اصلاحات عمیق اقتصادی اجتناب می کنند و تلاش می کنند تا با سیاست های کوتاه مدت بر وزن سبد رأی خود بیفزایند.

نقدهای وارده بر بسته

- عدم افت نرخ سود بانکی همراه با تورم آن هم در زمانی که اقتصاد رونقی را تجربه نمی کند، نشان از مشکلات ترازنامه ای بانک ها دارد.
- دولت سعی دارد با استفاده از بخش بانکداری به نوعی اعتبارات را به اقتصاد تزریق کند و به این ترتیب بخش خصوصی را به استقراض برای اجرای پروژه ها تشویق کند. دولت اما عوامل اساسی که اقتصاد را تحت فشار گذارده، مورد هدف قرار نداده است. این موضوع به بخش خصوصی محول شده است تا به وسیله استقراض، به یک افت، واکنش مثبت نشان دهد.
- کاهش سپرده قانونی منوط به آن است که بانک ها منابع آزاد شده از این محل را با نرخ ۱۴ درصد از بانک مرکزی بگیرند و با نرخ ۱۶ درصد تسهیلات دهند. بانک ها برای سود حاصل از این اختلاف دو درصدی زیر بار چه ریسکی می روند؟

راهکارها

- پیش از پرداختن به رکود اقتصادی، به رکود نظام تدبیر و بوروکراسی کشور پرداخته شود.
- مشکل تولید و تقاضای مؤثر در ایران، مسأله تزریق ارز و ریال نیست بلکه این ساختار نهادی کژکارکرد و ضد تولیدی و ضد رفاه عمومی است که برای ما بحران سازی می کند.
- دولت به جای راهکارهای رانتی به سمت ارائه راهکار برای بهبود ساختارهای نهادی و کانون های اصلی ایجاد بحران حرکت کند.
- تحریک هدفمند تقاضا باید مبتنی بر برنامه و منطق آن نیز باید اولویت دادن به نیازهای اساسی مردم باشد و بیش از آنکه ناظر بر اولویت ترویج مصارف غیر ضروری باشد، می تواند بر محور ایده راهگشای اولویت شغل بر یارانه ساماندهی شود.
- بهتر است دولت روی بازگرداندن اعتماد به تولید کنندگان متمرکز شود و از طریق آن بستری ایجاد کند که خلق فرصت های شغلی امکان پذیر شود.
- هر چند ارائه مکتوب سیاست ها امر مبارکی محسوب می شود که قابلیت پیگیری ایجاد می نماید اما تعدد این قبیل بسته های سیاستی، فارق از ارائه گزارش عملکرد و نتیجه بسته های قبلی، سیگنال مناسبی به جامعه منتقل نمی کند و اعتماد مردم را از اجرایی شدن سیاست های مطرح شده سلب می کند.

راهکارها

- به جای تمرکز بر تخصیص مستقیم منابع به مصرف کنندگان، بدهی های دولت پرداخت شود.
- مداخله بانک مرکزی در بازار بین بانکی برای ارائه وام های کوتاه مدت باید منوط به انجام اصلاحات در بانک ها باشد و در مورد بازپس گیری وام ها و جریمه های دیرکرد، سخت گیری و عدم انعطاف به خرج دهد.
- تحریک هدفمند تقاضا باید مبتنی بر برنامه و منطق آن نیز باید اولویت دادن به نیازهای اساسی مردم باشد و بیش از آنکه ناظر بر اولویت ترویج مصارف غیر ضروری باشد، می تواند بر محور ایده راهگشای اولویت شغل بر یارانه ساماندهی شود.
- بهتر است دولت روی بازگرداندن اعتماد به تولید کنندگان متمرکز شود و از طریق آن بستری ایجاد کند که خلق فرصت های شغلی امکان پذیر شود.
- با توجه به نرخ بالای بیکاری در کشور، تخصیص و هدایت منابع مالی به سمت فعالیت های تولیدی به ویژه بنگاه های کوچک و متوسط که نقش مهمی در ایجاد اشتغال ایفا می کنند ضروری می نماید.

رکود تورمی و دلایل وقوع آن

مطالعات پژوهشکده پولی و بانکی بانک مرکزی

۱. رکود تورمی در ایران، نظم های آماری و عوامل آن

۲. رکود تورمی و راهکارهای خروج

هم زمانی رکود و تورم در اقتصاد امری غیر منتظره نیست. هر تکانه حقیقی از جنس جابه جایی به چپ عرضه کل، موجب افزایش هم زمان تورم و کاهش تولید می شود. مطالعات فراوانی هم زمانی وقوع تورم و رکود را در مدل های چرخه های تجاری حقیقی شبیه سازی کرده اند. پیشنهاد اکثر اقتصاددانان در صورت وقوع تکانه های حقیقی عرضه کل، عدم اعمال هرگونه سیاستگذاری با محوریت تقاضا است.

در شرایط رکود تورمی غالباً تکانه های حقیقی بخش عرضه به تنهایی نمی توانند تمام نوسانات تولید و تورم را توضیح دهند.

رکود تورمی برای هر کشور به صورت کاملاً موردی تعریف می شود. به عنوان مثال در مورد رژیم صهیونیستی، رشد و تورم بلندمدت به ترتیب برابر با ۱۳ و ۶ درصد بوده است. در چین شرایطی، در ادبیات اقتصادی برای این کشور نرخ رشد اقتصادی ۳ درصد و تورم ۴۰ درصد رکود تورمی نامیده می شود. در حالی که همین نرخ رشد و تورم برای کشور ترکیه روند بلندمدت اقتصاد به حساب می آید.

ماندگاری و دوام رکود تورمی از لحاظ نظری و عملی حائز اهمیت است. از لحاظ نظری اگر تکانه حقیقی تنها عامل رکود تورمی باشد، معمولاً لختی تکانه های حقیقی ناچیز است مگر آنکه تکانه مذکور از جنس پایدار -در مقابل گذرا- باشد. بنابراین باید مدلسازی به نحوی انجام شود که یک تکانه حقیقی گذرا اثر بلندمدت داشته باشد. از لحاظ عملی نیز طول دوام رکود تورمی زمانی اهمیت می یابد که چراغ راهی برای استراتژی خروج باشد و افق رکود و تورم پیش روی سیاستگذار را روشن کند. به زبان ساده تر سیاستگذار باید بداند که **سیاست های خروج از رکود تورمی به طور ذاتی طولانی مدت و ساختاری هستند.**

علل رکود تورمی

برای تحلیل رکود تورمی دو نظریه غالب در ادبیات طرح می شود:

- نظریه اول: رکود تورمی ناشی از شوک عرضه منفی همراه با ساز و کارهای تشدید کننده
- نظریه دوم: شوک های تقاضا ناشی از سیاست های پولی و بی انضباطی های مالی
- نظریه سوم: رکود تورمی با منشأ شوک تجاری، شوک تجاری می تواند کنار هر دو نظریه عرضه و تقاضا مطرح شود و تناقضی نداشته باشد.

در مقاله رکود تورمی در ایران نظم های آماری و عوامل آن، بر اساس نتایج نظم های آماری و شوک های وارده توضیح داده شد که احتمالاً شوک تحریم در قالب عرضه کل و سیاست های کج دار و مریز سال های گذشته در قالب شوک تقاضا، عامل اساسی پدیده رکود تورمی بوده است. دیگر گزینه محتمل رکود تورمی، شوک تقاضا و چسبندگی قیمت ها همراه با لنگر اسمی ارز است. بدیهی است شوک تجاری تحریم که به صورت عدم خرید نفت در دو سال اخیر بر اقتصاد ایران وارد شده نیز از عوامل اساسی تعمیق رکود تورمی بوده است.

رکود تورمی و راه های خروج

موثرترین راه جهت مقابله با بحران رکود تورمی در کشوری مثل ایران، تغییر پارادایم پولی و مالی به یک نظام مالی و پولی مقاوم در برابر تورم با استفاده از تغییر انتظارات تورمی در مردم است.

لازمه رسیدن به پارادایم جدید با تورم زیر ۵ درصد، سه امر کلیدی است که عبارت هستند از:

1. اجماع سیاست گذاران و قوای مختلف بر این امر (عدم اجماع سیاست گذاران و ناسازگاری میان ایشان به تخریب اعتبار سیاستگذار منجر می شود)

2. بدنه سیاستگذاری قوی جهت اعلان سیگنال به مردم و افزایش اعتبار

3. عرضه بسته سیاستی جامع، شفاف و سازگار در تمام حوزه ها (به طور مشخص دولت و بانک مرکزی باید قاعده مندی سیاست پولی و مالی با نگاه رو به جلو به سمت تورم تک رقمی، استقلال گسترده بانک مرکزی، کاهش فشار بودجه ای بر بانک مرکزی و اصلاح ساختاری نظام بودجه و نظام مالیاتی را در دستور کار قرار دهند. حرکت در این راستا نیازمند افزایش اعتبار سیاست گذار در اجرای این هدف و نیز باورمندی مردم به این تغییر پارادایم است)

عدم تحقق این ملزومات به طوری که انتظارات را در جهت ناصحیح راهنمایی کند، دوران گذار را طولانی و فشار رکودی را بیشتر خواهد کرد.

• از دیگر ملزومات سیاستگذاری، تعیین زمان بندی سیاست ها، شفافیت و اعلان عمومی به آحاد اقتصادی است. اگر مردم فقط در لحظه اجرا در جریان سیاست جدید قرار گیرند، جامعه مرتبا دچار شوک می شود و کارکرد سیاست های مذکور از دست می رود.

• سیاست های مبارزه با رکود تورمی و نیز حل تورم های مزمن، دارای عواقبی بعضا دردناک در دوران گذار است. قبل از کاهش دائمی تورم و گذار از رکود تورمی به اقتصاد سالم، ممکن است جامعه به معضلاتی کوتاه مدت از قبیل افزایش بیکاری، تشدید رکود، افزایش نابرابری و غیره دچار شود. جهت کمک کردن این عواقب باید سیاستگذار به کمک بدنه کارشناسی قوی خود، راهکارهایی را از قبل طراحی نماید و آگاه باشد که چنین پس لرزه هایی می تواند اعتراض های اجتماعی ایجاد نماید که سیاستگذار باید این مشکلات را تحمل کند تا معضل آشفتهگی وضع تورم و تولید یک بار و برای همیشه حل شود.

نبايدهای پولی

- سیاست غلط انتشار پول برای برطرف کردن کسری بودجه دولت به خصوص در دوران رکود تورمی، زیرا بی آنکه تغییری در متغیرهای حقیقی اقتصاد ایجاد کند، تنها سبب افزایش قیمت ها می شود
- یکی از اشتباه های رایج دیگر که اکیداً باید مراقب آن بود، سیاست های کج دار و مریز و نوسانی است، بدین صورت که برای مثال با یک سیاست انقباضی وارد شده و تورم را کاهش دهیم، ولی به دلیل آنکه هنوز از رکود خارج نشده ایم، از تصمیم خود دست برداشته و مجدداً سیاست انبساطی پیش گیریم.
- اعطای وام و تسهیلات با نرخ سود پایینتر از تورم می باشد که معمولاً به جهت برانگیختن اقتصاد و به تحرک آوردن تولیدکنندگان اتخاذ می شده است؛ حال آنکه این سیاست، خود، به تنهایی، موجب افزایش تورم و حتی در مواردی منجر به ابرتورم نیز می شود.
- اختلال در نظام بانکی به نحوی که ابزارهای پولی تضعیف شوند، یکی دیگر از نبايدهای مهم پولی است. در شرایط رکودی، سیاستگذاران به شدت علاقه مندند تا با اقدامی در حوزه بانکی و تعریف ابزارها و حساب های جدیدی که تدبیر کافی روی آنها صورت نگرفته است، برخی از مشکلات را رفع نمایند، حال آنکه این، خود، عاملی برای وخامت بیشتر اوضاع می شود.
- سیاست های آزادسازی به خصوص در حوزه بانکی است و با اینکه این سیاست ها در درازمدت برای سلامت اقتصاد لازم هستند، در کوتاه مدت و در هنگام بحران ها، بسیار خطرناک هستند. در زمان بحران که دولت و بانک مرکزی هنوز به طور کام زمام کار را در اختیار ندارند، اینگونه آزاد سازی ها (معمولاً شروع رقابت بین بانکها (می تواند به رقابت معکوس و افزایش شدید نرخ های بانکی و قیمت ها منجر شود و خود عامل تشدید رکود و تورم گردد.
- آخرین و در عین حال مهمترین و رایج ترین سیاست اشتباه، سیاست لنگر ارزی است که سیاستگذاران در طول تاریخ تصور می کردند که می توانند از این طریق بر قیمت ها تسلط داشته باشند، حال آنکه این سیاست همچون بمبی ساعتی عمل کرده و به ناگاه آزاد شده و اثرات خانمانسوزی را برای اقتصادها داشته است، پدیده ای که در کشور خودمان نیز بارها در دهه های مختلف تجربه شده است.

نبايدهای مالی

■ اجرای سیاست های انبساطی مالی توسط دولت جهت مبارزه با رکود عمدتاً به افزایش بدهی دولت و کسری بودجه می انجامد، موجب افزایش انتظارات تورمی شده و به سرعت تورم را بالا می برد. در چنین شرایطی، سیاست انبساطی کارکرد خود در زمینه افزایش تولید در کوتاه مدت را نیز از دست می دهد.

■ سیاست تنظیم دستمزدها با تورم که حاوی نگاهی گذشته نگر است موجب می شود که هیچ گاه اجازه ندهیم تورم پایین تر از سال گذشته شود. در واقع حتی اگر خود سیاستگذار هم بر اساس نگاه رو به جلو تصمیم بگیرد، از طریق این قانون، سیگنال غلط و ناسازگار به جامعه می فرستد زیرا آحاد اقتصادی همین عدد را معیار حداقل تورم تلقی خواهند کرد.

■ در سیاست توزیع اوراق قرضه با نرخ ثابت یا توزیع اوراق قرضه غیرقابل خرید و فروش برای موسسه های سرمایه گذاری، این نرخ ثابت خود لنگری جهت ثبات تورم در عددی بالا خواهد بود و مجدداً مانند حالت قبل، سیگنال اشتباه پایداری تورم مزمن را به جامعه می دهد.

■ کنترل قیمت ها یکی دیگر از سیاست های متداول و اشتباه است که به جامعه سیگنال می دهد که هنوز دولتمردان تصور می کنند با لنگر قیمت می توانند تورم را کنترل نمایند.

نبایدهای تجاری

مهم ترین نباید تجاری تغییر سیاست های کلی تجاری است. سیاست های تجاری جزء سیاست های بلند مدت یک اقتصاد به حساب می آیند و لذا نمی بایست ناگهانی و ضرب العجلی سراغ آنها رفت. یکی از متداول ترین تغییرات، آزادسازی تجاری در هنگام رکود است. به طور کلی سیاست تجاری «رشد صادرات محور» و آزادسازی تجاری، سیاستی است که به طور قطع در بلند مدت موجب رشد بالاتر اقتصادی در کشورها می شود و لیکن اجرای این سیاست ها مقدماتی می خواهد که در صورت عدم تأمین، منجر به آفات بزرگی در اقتصاد می شوند.

سیاست غلط دیگر، محدود کردن روابط خارجی با وضع تعرفه های سنگین بر واردات و وضع مالیات های سنگین بر صادرات می باشد که به وضوح یکی از مشخصه های کشورهای با رشد پایین و منفی، اجرای این سیاست است. حرکت به این سمت (سیاست جایگزین واردات) نیز از سیاست هایی بوده که برخی اقتصادها اتخاذ کرده اند و منجر به کاهش تولید شده است، زیرا اصولاً تجارت بین المللی است که یک راه مؤثر هم برای تحریک تقاضا و هم برای تحریک عرضه می باشد.

با تشکر از توجه شما

تحریک تقاضا توسط دولت

۱. تشویق صادرات بویژه برای صنایعی که مشکل فروش دارند
۲. حمایت موثر از صادرات خدمات مهندسی
۳. اجرای طرح های صرفه جویی انرژی
۴. تسریع در واگذاری طرح های عمرانی
۵. حمایت از به راه افتادن بنگاه های کوچک و متوسط کشاورزی و صنعت و معدن که مشکل فروش ندارند
۶. اجرای طرح های ویژه برای تحریک تولید
۷. حمایت از اجرای اولویت های مربوط به طرح های سرمایه گذاری مهم در زنجیره تولید
۸. حمایت از اجرای طرح های سرمایه گذاری کوچک و متوسط با پیشرفت بالای ۸۰ درصد همراه با برنامه تامین مالی
۹. تخصیص منابع ارزی لازم برای تضمین صادرات
۱۰. افزایش موقت تعرفه های کالاهای غیرقابل قاچاق مواجه با مازاد عرضه داخلی

تحریک تقاضا از طریق سیاست های تسهیل پولی

۱۱. عرضه منابع بانک مرکزی در بازار بین بانکی ریالی با هدف رفع تنگنایهای مالی کوتاه مدت بانک ها و کاهش هزینه تامین مالی
۱۲. کاهش تشویقی نسبت سپرده قانونی بانک های تجاری تا نرخ ۱۰ درصد و در اختیار بانک مرکزی

سیاست های تحریک تقاضای اعتباری

۱۳. اعطای تسهیلات خرید کالای مصرفی بادوام (از جمله اتومبیل) با ابلاغ بانک مرکزی مبنی بر تخصیص ۲۰ درصد از تسهیلات اعطایی برای خرید کالاهای ایرانی

۱۴. افزایش مدت اقساط تسهیلات جدید برای افزایش تمایل به استفاده از تسهیلات خرید خودرو

۱۵. تخفیف در نرخ تسهیلات بانکی خرید کالا در صورت تسویه پیش از موعد

۱۶. سپرده گذاری ارزی بانک مرکزی در بانک توسعه صادرات به منظور حمایت از صادرات خدمات فنی و مهندسی به مبلغ ۲۰۰ میلیون دلار برای اعطای تسهیلات

سیاست های تأمین مالی

۱۷. افزایش سرمایه بانک ها از محل وصولی های حساب ذخیره ارزی، فروش سهام بیمه ها و بانک ها و بودجه
۱۸. پیگیری و اجرای مواد ۱۷ و ۱۸ قانون رفع موانع تولید مبنی بر فروش دارایی های غیرمولد توسط بانک ها
۱۹. اجرای برنامه کوتاه مدت اصلاح مشکلات نظام بانکی
۲۰. تشدید اقدامات ساماندهی موسسات اعتباری غیرمجاز و هدایت موثر نقدینگی به واحدهای تولیدی با همکاری سایر دستگاه ها
۲۱. راه انداختن بازار بدهی های دولت و انتشار اوراق مالی اسلامی و استفاده از آنها برای بازپرداخت بدهی های دولت؛ در فاز اول، ۶ هزار میلیارد تومان اوراق صکوک اجاره منتشر می شود.
۲۲. تامین و تخصیص اصل و سود اوراق بهادار دولت و دستگاه های دولتی در سررسید
۲۳. تامین اعتبارات مورد نیاز جهت بازپرداخت بدهی های ایجاد شده سال جاری دولت به بانک ها
۲۴. مدیریت فعالانه بدهی های دولت در جهت کاهش بدهی و افزایش ابزارهای تامین مالی دولت
۲۵. افزایش سرمایه لیزینگ ها
۲۶. تسهیل و تسریع استفاده از اعتبار اسنادی داخلی (با تعیین سقف زمانی)
۲۷. **ارایه بسته تامین مالی تولید (شامل انتشار اوراق مرابحه برای تامین نقدینگی بنگاه ها)**
۲۸. راه اندازی ابزار خرید دین برای تامین مالی بنگاه ها
۲۹. ارایه برنامه تامین منابع مالی مورد نیاز بخش نفت و گاز از بازار سرمایه
۳۰. ارایه برنامه اجرایی تامین مالی بنگاه های بزرگ
۳۱. ارایه مدل تامین مالی بنگاه های صنعتی مبتنی بر بازار سرمایه
۳۲. تقویت تامین مالی از طریق بورس های انرژی و کالا از طریق پیش فروش محصولات و استفاده از اوراق سلف
۳۳. **تعیین اولویت های اعتباری بنگاه های اقتصادی و رشته فعالیت های تولیدی**

